

הרב שלמה יוסף זיו
ירושלים

בענין כלי שרת צורך מזבח

1234567

1234567

בכתובות שם על בעיא זו וז"ל: „כלי שרת שמשרתים בהם במזבח החיצון שהוא בנין של אבנים“, ודברים הללו שהוא בנין של אבנים לכאורה אינם מובנים, שלאיוה צורך משמיענו כאן ממה גבנה מזבח החיצון, וכי סדר מלאכת המזבח מלמדנו כאן.

אמנם יש להבין מקודם מה שדייק רש"י „שמשרתין בהם במזבח החיצון“, שכוונתו פשוטה לאפוקי כלי שרת של מזבח הפנימי, אבל צריך טעם להבדל שביניהם לענין זה. ונראה פשוט שהטעם הוא שדוקא במזבח החיצון שהוא עצמו איננו בכלל כלי שרת יש לדון אם כלי שרת שמשרתים בהם קדושים יותר, אבל במזבח הפנימי שהוא עצמו כלי שרת, ממילא אין ג"מ בין כלי שרת שעליו להוה עצמו, ומפורש בזבחים (כ"ז ב') שמזבח החיצון אינו מקדש אלא הראוי לו ומזבח הפנימי מקדש גם שאינו ראוי ואמרו הטעם „דהאי רצפה והאי כלי שרת“, וברש"י: האי רצפה בבנין אבנים שלא נמשח כו' והאי כלי שרת ונמשח עם המשכן, ומטעם זה אמרו כאן בכתובות בברייתא שמזבח הזהב וכלי שרת באים ממותר נסכים ומזבח העולה בא מבדק הבית, וברש"י: דמזבח הזהב כלי וגידון ככלים ומזבח העולה בנין.

בכתובות (ק"ו ב') אמרו בעא מיניה רב הונא מרב כלי שרת מהו שיעשו מקדשי בדק הבית, צורך מזבח נינהו ומקדשי בדק הבית אתו או צורך קרבן נינהו ומתרומת הלשכה היו עושין אותן, א"ל אין נעשין אלא מתרומת הלשכה, והקשה בספר הפלאה שם הרי מקרא מפורש הוא במחנות של עדת קורח שעשו מהם ריקועי פחים ציפוי למזבח, הרי שכלי שרת במזבח הם, שאם היו בקדושת קרבן הוי זו הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה, ותירץ שאותם ריקועים לא בטלום להמזבח והיו רק ציפוי שאינו עומד.

ונפלאתי מאד הרי תלמוד ערוך הוא במנחות (צ"ט א') שהביאו ראיה שמעלין בקודש ממחנות של עדת קורח דמעיקרא תשמישי מזבח והשתא גופו של מזבח, הרי מפורש שנעשו גופו של מזבח, ולא כמש"כ ההפלאה שלא ביטלום כלל למזבח, ואם כן נשאר קושייתו על מקומה.

ולא עוד אלא שקושייתו נתחזקה עכשיו יותר, שבכתובות נסתפקו אם כלי שרת צורך מזבח הם או צורך קרבן ופשוטו שצורך קרבן, ובמנחות הרי אמרו בפירוש שתשמישי מזבח הם.

ונראה בביאור הדברים ע"פ מש"כ רש"י

דאמרינן דאם העגיל הראש כפיקה טמא כל הבית שמעינן מזה דפתיחת הקבר מבטל שם טומאה בלועה, א"כ לגבי מגע ומשא ג"כ שייך דין של העגיל הראש כפיקה, לכן מפרשים דמשנתנו מיירי כשלא העגיל הראש כפיקה ובכורות גבי בהמה מפרשים שמייירי לענין טומאה בלועה, כנ"ל.

מה דחדית לן רבה דגם בשתי טבעות טהור וגם החי' טהורה מן התורה זהו מטעם שהתורה חידשה לנו שעל טומאה בלועה בבעלי חיים יש דין של מגע בית הסתרים, וטהרתן מטעם שאין זה נגיעה, אבל רש"י ותוס' מפרשים לפי המסקנא דגם בשתי טבעות דמטהר רבה הוא מטעם שטומאה בלועה מופקעת מעצם טומאתה, א"כ כיון

מוריה, שנה שניה, גל' ה—ו (יז—יח), אייר—סיון, תש"ז

ראוי לבילה בעינן

אוצר החכמה

א.

כתב הרמב"ם בפ"ד מהל' יבום וחליצה ה"ח וז"ל, הסומא אינו חולץ שנא' וירקה בפניו ואין זה רואה הרוק, והראב"ד השיג וכ' והוא שיש שם אחר שיתלוץ. והרב המגיד כ' וז"ל, והסומא אינו חולץ, ממה שאמרו בברייתא והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה, למד רבינו שאין חולץ לכתחילה, ונתן טעם לדבר משום דכ' וירקה בפניו, אבל בדיעבד כשרה שהרי אין ריקה מעכבת כמו שיתבאר, ובהשגות א"א והוא שיש שם אחר שיתלוץ ע"כ, סובר הוא ז"ל דכל היכא דליכא אחרינא אפי' לכתחילה חולץ וברייתא דמשמע דוקא דיעבד הוא בשיש שם אחר וכו', עכ"ד. והק' המל"מ שם (וכן הב"ש באהע"ז סי' קס"ט) על מש"כ הרה"מ דמשו"ה החולצת מן הסומא חליצתה כשרה בדיעבד משום דריקיה לא מעכבא, והא אמירה בודאי לא מעכבא ועכ"ז אלם ואלמת שחלצו חליצתם פסולה אף בדיעבד, ומבואר הטעם בגמ' דכל שאינו

ראוי לבילה בילה מעכבת בו, וא"כ ה"נ כיון שאין הסומא ראוי לראות הרוק מה בכך דריקה לא מעכבא מ"מ גימא כל הראוי לבילה וכו'.

וראיתי לארבעה מהאחרונים ז"ל שכיוונו לתרץ בענין אחד, הבית הלוי (ח"ג סי' ב' בהגהה) והחלקת יואב בחלק אהע"ז סי' י"ז ובס' אור שמח על הרמב"ם במקומו ובס' עונג יו"ט סי' קע"ה בהגהה, כתבו לתרץ דראוי לבילה בעינן רק בפרטים שקודם המעשה המתיר, כמו בילה במנחות שהיא קודם ההקרבה, אבל בפרטים שלאחר המעשה המתיר כמו ריקה שהיא לאחר החליצה, אף ראוי לבילה לא בעינן, וממילא צדקו דברי הרה"מ דאם כי לכתחילה בעינן לקיים קרא כדכתיב ומשו"ה הסומא לא יחלוץ, מ"מ בדיעבד חליצתו כשרה דלא בעינן ראוי לבילה בריקה. וז"ל האו"ש, וטעמא ברירא, דבכולהו הרי בעת העשות גמר הדבר המעכב לא נעשה כהלכתו, כו', אבל כאן בעת החליצה עדיין אינו חסר דבר

ומעתה מובן מה שסיים רש"י, "שהוא בנין של אבנים", ור"ל לאפוקי מזבח החיצון של משה שהי' של נחושת, שהוא אינו בנין אלא כלי, וזהו גם דיוק לשון רש"י בזבחים שם, "האי רצפה בבנין אבנים שלא גמשח", ומבואר שמזבח הנחושת אינו רצפה אלא כלי שרת, וכן מפורש בזבחים (ס' א') בגי'ש של רבוע רבוע: דנין כלי מכלי ואין דנין כלי מבנין, היינו שדנין מזבח הנחושת של משה ממזבח הזהב ואין דנין מזבח הנחושת ממזבח החיצון של יחזקאל, הרי שמזבח הנחושת הוא כלי, וכיון שהוא עצמו כלי שרת, אם כן כשם

שלא נסתפקו בכלי שרת של מזבח הפנימי, שודאי דינם כמזבח הפנימי עצמו, כך בכלי שרת של מזבח הנחושת של משה דינם כמזבח, ולא נסתפקו אלא במזבח החיצון של בית המקדש שהוא בנין של אבנים ואינו כלי שרת.

ומעתה ממילא לק"מ קו' ההפלאה מריקועי פחים של מחתות עדת קורת, שהרי זה היה במזבח הנחושת של משה ושם אין שום הורדה מקדושה כלל, שגם המזבח עצמו בכלל כלי שרת הוא, וכל השקלא וטריא בכתובות הוא על מזבח אבנים של בית עולמים.

מוריה, שנה שניה, גל' ה—ו (יז—יח), אייר—סיון, תש"ל